

Lærerveiledning til Sameproblemet av Kathrine Nedrejord

Mål med opplegget:

Å vekke elevenes interesse for skjønnlitteratur:

- ✓ gjennom at elevene utforsker tekstene
- ✓ gjennom at elevene setter ord på sin personlige leseopplevelse
- ✓ gjennom at elevene diskuterer temaer som tas opp i teksten og får innsikt i andre menneskers tanker og livsbetingelser
- ✓ gjennom at elevene reflekterer kritisk over tekstenes påvirkningskraft og troverdighet, og opptre etisk og reflektert i kommunikasjon med andre
- ✓ gjennom at elevene bruker skjønnlitterære tekster som inspirasjon og modell for egne tekster

Før lesing

Marie Engmo er journalist og forfatter, bosatt i Frankrike. I begynnelsen av romanen dør mormoren hennes, Áhkku, og Marie reiser til hjembygda Márkannjárga i Sápmi for å delta i begravelsen. Hennes nyfødte datter, Anna, er for liten til å være med på flyet, så hun blir igjen i Paris sammen med Maries samboer, Clément. I tekstutdraget sitter Marie på flyet og tenker tilbake på den sommeren hun bodde hos mormoren og hadde sommerjobb på det samiske museet.

Forslag til klassesamtaler:

- Hva er forskjellen på et *folkemuseum*, et *kunstmuseum* og et *historisk museum*?
- Kjenner dere noen eksempler på slike museer der dere bor?
- Hvordan kan man ta vare på *en muntlig kultur*? Hvorfor kan det være utfordrende?
- Hva kan dere om samisk kultur og historie?
- Hvordan har samene blitt behandlet opp gjennom tidene?
- Er Norge et *homogent* eller *heterogent* samfunn? Hva innebærer dette?
- Hva tenker dere at tittelen på boka betyr? Hvilke assosiasjoner får dere?
- Hva synes dere om bokomslaget? Hva slags inntrykk får dere av boka gjennom illustrasjonen og fargebruken?
- Hvilken sammenheng kan det være mellom tittelen og illustrasjonen?

Underveis

Hvilke steder blir nevnt i utdraget? Finn ut hvor de ligger på kartet. Er alle stedene faktiske steder? Det blir nevnt og brukt flere samiske ord i teksten – noter dem ned og finn ut hva de betyr.

I utdraget får Marie ny kunnskap om sin egen identitet og historie gjennom sommerjobben sin – sett en strek i teksten hver gang du lærer noe nytt eller oppdager at du har et kunnskapshull.

Etter lesing

Makkerpar/smågrupper:

- Hvem er forfatteren? Finn informasjon om forfatterskap og kulturell bakgrunn.
- Hvilket forhold har Marie til familiene sine – både den i Frankrike og den i Norge? Hva får vi vite i utdraget? Og hva kan dere gjette dere til?
- Hvordan tror dere at familieforholdene hennes har blitt påvirket av hvordan Norge behandler og har behandlet den samiske minoriteten?
- Utdraget har tre deler. Gi hver del en overskrift. Hvordan henger de sammen?
- Hvilke språklige virkemidler bruker forfatteren i teksten sin? Hvilken effekt har virkemidlene?
- Hvorfor er jeg-fortelleren sint? Ville du ha vært sint om du var i hennes situasjon?
- Hva tror du jeg-fortelleren mener med «Áhkku er det jeget som mangler i samisk historie skrevet av de andre.»
- Hvordan opplever dere ordspillene og vitsene Marie husker fra barndommen? Hvorfor opplever hun det som krenkende?

- Hva mener du er temaene i dette utdraget?

Klassesamtale:

- *Sameproblemet* vant Ungdommens kritikerpris i 2025 og i sin begrunnelse skriver juryen: «Vi mener boken sparker opp døra for en debatt som vi har bruk for og som vi trenger i samfunnet vårt. Det finnes fremdeles mange fordommer mot samene i Norge i dag. Boken utfordrer det norske samfunnet på en kritisk måte. Dette synes vi er modig.» Hvilken debatt tror dere juryen sikter til? Hvorfor trenger vi den?

- Hvorfor er det viktig at samene og andre urfolk får beholde sin kultur? Hva menes med urbefolkning? Hvilke rettigheter har man som urfolk?

- Jeg-fortelleren tenker på det hatet hun har opplevd fra nordmenn, og hvordan språket har bidratt til undertrykkelsen av samene. Hun spør retorisk: «Kunne en ordlaus menneskehet begått folkemord? Trenger man ikke et umenneskeligjørende språk for å få med seg mange nok på det?» Diskuter språkets rolle i ett eller flere folkemord dere kjenner til. Stemmer det fortelleren antyder? Hvorfor er dere enige eller uenige?

- Den norske assimileringen av samer kan kalles et kulturmord – er det like ille som et folkemord? Diskuter og begrunn.

- Hva tror dere Marie mener med at «Den norske stat er en elendig skurk». Hvordan ville den ideelle skurken sett ut?

Individuelle oppgaver:

- Skriv en fagartikkel om et emne fra samisk historie. Drøft hvordan og hvorfor denne delen av historien enten har vært integrert eller ekskludert fra historieundervisningen din.

Her er noen mulige kilder:

<https://www.norgeshistorie.no/?vrtx=search&query=samisk+historie>

https://snl.no/samenes_historie

<https://result.uit.no/reaidu/vare-tema/historie-samfunn-og-politikk/samenes-historie/>

<https://samiskeveivisere.no/tidslinje/>

<https://ndla.no/r/historie-vg3/samene---minoritet-i-egut-land/3c7367d5a0>

- Skriv et essay om Stortingets sannhets- og forsoningskommisjon. Hva fant kommisjonen ut og hvordan ble arbeidet mottatt blant samer og nordmenn?

Her er noen mulige kilder:

<https://www.stortinget.no/no/Stortinget-og-demokratiet/Organene/sannhets--og-forsoningskommisjonen/>

<https://www.nrk.no/sapmi/dette-er-funnene-fra-sannhets--og-forsoningskommisjonens-rapport-1.16434263>

<https://www.aftenposten.no/meninger/kronikk/i/GM8Bvl/vil-sannhet-kunne-foere-til-forsoning>

<https://www.vg.no/nyheter/i/76Le64/naa-maa-vi-taale-aa-hoere-det-som-kommer>

<https://www.nordnorskdebatt.no/det-er-bare-a-feste-beltet-godt-norge-det-vil-bli-en-turbulent-reise-mot-forsoning/o/5-124-247881>

- Skriv et dikt om identitet, og om hvordan det føles å være del av en minoritetsgruppe i et samfunn.

Videre

- Les hele boka!

- Les begrunnelsen for at *Sameproblemet* vant [Ungdommens kritikerpris](#) og begrunnelsen for at den vant [Brageprisen](#). Hva var de to juryene enige om? Hvordan skiller de seg fra hverandre?

- Les hva [forfatteren selv](#) sier om bokprosjektet. Hvordan speiles hennes intensjoner i juryenes begrunnelser?

Undervisningsopplegg til forsoningspolitikken:

<https://www.norgeshistorie.no/undervisningsopplegg/det-flerkulturelle-norge/fornorsningspolitikken-av-samer-kvener-og-norskfiner.html>

Kompetansemål i norsk

VG1:

- lese, analysere og tolke nyere skjønnlitteratur på bokmål og nynorsk og i oversettelse fra samiske og andre språk

- reflektere over hvordan tekster framstiller møter mellom ulike kulturer
- lytte til andre, bygge opp saklig argumentasjon og bruke retoriske appellformer i diskusjoner
- bruke ulike kilder på en kritisk, selvstendig og etterrettelig måte
- greie ut om og drøfte norskfaglige eller tverrfaglige temaer muntlig
- skrive fagartikler som greier ut om og drøfter norskfaglige eller tverrfaglige temaer
- kombinere virkemidler og uttrykksformer kreativt i egen tekstskaping
- gjøre rede for utbredelsen av de samiske språkene i Norge, fornorskingspolitikken og de språklige rettighetene samer har som urfolk

VG2:

- skrive fagartikler som gjør rede for og drøfter tekster i kontekst
- bruke tilbakemeldinger og kunnskap om språk, tekst og sjanger til å utvikle egne tekster
- bruke fagkunnskap og retoriske ferdigheter i norskfaglige diskusjoner og presentasjoner

VG3:

- analysere og tolke romaner, noveller, drama, lyrikk og sakprosa på bokmål og nynorsk fra 1850 til i dag og reflektere over tekstene i lys av den kulturhistoriske konteksten og egen samtid
- skrive essay som utforsker og reflekterer over innhold i tekster
- bruke fagkunnskap og presist fagspråk i utforskende samtaler, diskusjoner og muntlige presentasjoner om norskfaglige emner
- orientere seg i faglitteratur, vurdere kilder kritisk og skrive fagartikler som greier ut om og drøfter norskfaglige emner
- gjøre rede for endringer i talespråk i Norge i dag og reflektere over sammenhenger mellom språk, kultur og identitet

Kompetansemål i historie

VG2:

- reflektere over hvordan fortiden former oss som mennesker
- utforske fortiden ved å stille spørsmål og innhente, tolke og bruke ulikt historisk materiale for å finne svar
- utforske og reflektere over hvordan fortiden minnes lokalt og nasjonalt
- gjøre rede for hvordan handel og økonomiske systemer har påvirket maktforhold og menneskers liv
- utforske hvordan kommunikasjon og kultur møter har hatt betydning for mennesker i Norge og verden
- vurdere endringer i fordeling og legitimering av makt fra middelalderen til og med tidlig nytid
- beskrive religionens betydning for samfunns- og maktforhold fra middelalderen til og med vår tid
- og vurdere dens rolle i menneskers selvoppfatning og syn på andre

VG3:

- reflektere over hvordan fortolkninger av fortiden er preget av nåtidsforståelse og forventninger til framtiden
- reflektere over hvordan fortiden brukes av ulike aktører og drøfte hensikten med denne historiebruken
- utforske fortiden ved å formulere problemstillinger, finne, vurdere og bruke ulikt materiale og presentere egne slutninger
- sammenligne ulike framstillinger av en hendelse og reflektere over at historiske framstillinger preges av opphavspersonens ståsted og kontekst
- gjøre rede for årsaker til at mennesker har migrert, og diskutere kultur møtene sett fra ulike perspektiver.
- gjøre rede for årsaker til at kolonimakter underla seg landområder, og drøfte konsekvenser for mennesker og samfunn i land og områder som ble kolonisert
- utforske menneskers handlingsrom og valgmuligheter i konfliktsituasjoner og vurdere konsekvenser av valgene de har tatt
- reflektere over hvordan ideologier og tankesett på 1900-tallet og fram til i dag har bidratt til undertrykkelse, terror og folkemord som holocaust
- analysere hvordan framstillinger av fortiden har blitt brukt i Norge for å skape nasjonal identitet og drøfte hvilke virkninger dette har hatt for ulike grupper
- utforske hvordan mennesker har arbeidet for myndiggjøring og frigjøring i norsk og samisk historie, og gjøre rede for hvordan de samtidig har bidratt til utviklingen av demokratiet

Kompetansemål i samfunnskunnskap

- utforske og presentere dagsaktuelle tema eller debatter ved å bruke samfunnsfaglege metodar, kjelder og digitale ressursar, og argumentere for sine egne og andre sine menningar og verdiar
- utforske korleis interesser og ideologisk ståstad påverkar våre argument og val av kjelder, og reflektere over korleis det gir seg utslag i forskjellige menningar
- gjere greie for sosialisering og drøfte korleis identiteten og sjølvkjensla til ungdom blir påverka gjennom sosialisering

- reflektere over likskapar og ulikskapar i kulturuttrykk, identitet og levestett innanfor og mellom majoritet og minoritet i Noreg og Sápmi/Sábme/Sáepmie
- reflektere over kva det inneber å vere medborgar, og samanlikne korleis politiske system er organiserte i forskjellige land og område
- vurdere korleis utøving av makt påverkar enkeltpersonar og samfunn
- gjere greie for grunnlaget for menneskerettane og utforske og gi døme på brot på menneskerettane nasjonalt eller globalt
- vurdere årsaker til og tiltak som kan førebyggje rasisme, diskriminering og hatefulle ytringar, og drøfte grensene for ytringsfridommen
- utforske ei utfordring eller ein konflikt på lokalt, nasjonalt eller globalt nivå og drøfte korleis utfordringa eller konflikten påverkar forskjellige grupper